

"Biblijski frazemi u govoru svetog Đurđa"

Pavlović, Anamarija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:156275>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

Anamarija Pavlović

Biblijski frazemi u govoru Svetog Đurđa

Završni rad

Pula, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA KROATISTIKU

Anamarija Pavlović

Biblijski frazemi u govoru Svetog Đurđa

Završni rad

JMBAG: 0303064876 redoviti student

Studijski smjer: Hrvatski jezik i književnost

Predmet: Dijalektologija hrvatskoga jezika

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentorica: prof. dr. sc. Lina Pliško

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj:

1.	Uvod	4
2.	Frazeologija	8
3.	Frazemi.....	9
3.1.	Struktura frazema.....	9
3.2.	Podrijetlo frazema.....	10
3.3.	Oblik frazema	11
4.	Metodologija istraživanja	12
5.	O govoru Svetog Đurđa	12
6.	Konceptualna analiza frazema govora Svetoga Đurđa	15
7.	Frazemi koji se odnose na čovjekov život	16
7.1.	Čovjekove karakterne osobine.....	16
7.2.	Čovjekova dob	21
7.3.	Čovjekove mentalne osobine.....	22
7.4.	Čovjekov životni prostor	22
7.5.	Čovjekov život.....	22
8.	Zaključak	30
9.	Sažetak	31
10.	Literatura.....	32

1. Uvod

Posljednjih desetak godina došlo je do velikoga zanimanja za dijalekatsku frazeologiju. Napisano je nekoliko frazeoloških rječnika¹ te veći broj članaka koji obrađuju frazeme nekoga mjesnoga govora. U mnogim rječnicima pojedinih mjesnih govora zastupljena je i frazeologija. Frazeologiju Svetog Đurđa djelomice je opisana u *Rječniku govora Svetog Đurđa* autora Stjepana Belovića i Đure Blažeka.

O govoru Svetog Đurđa pisali su Joža Horvat², Stjepan Belović i Đuro Blažeka u uvodnome dijelu spomenutoga *Rječnika*. Općenito, možemo reći da je kajkavsko-podravska frazeologija nedovoljno zastupljena u dijalekatskoj frazeološkoj literaturi.

Tema su ovoga rada biblijski frazemi u govoru Svetog Đurđa koje smo prikupili terenskim istraživanjem. Najviše je prikupljenih frazema sa sastavnicom Bog, ali ima i drugih religijskih motiva. Frazemi su prema značenju podijeljeni u nekoliko semantičkih skupina (npr. čovjekove karakterne osobine, dob, mentalne osobne, različita stanja...) i konceptualno analizirani.

¹ Primjerice: Maresić, Jela; Menac-Mihalić, Mira, 2008., *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*, IHJJ, Zagreb.

² Horvat, Joža. 2011. *Prozodija i vokalizam govora Svetoga Đurđa*, Hrvatski dijalektološki zbornik 17, Zagreb.

2. Frazeologija

Frazeologija, prvenstveno lingvistička, ali i kulturološki mnogoslojna disciplina, može se promatrati iz raznih kutova. Termin *frazeologija* (grč. phrasis „izraz“ + logos „riječ, govor“) ima dva značenja. Prvo se odnosi na lingvističku disciplinu, na znanost o ustaljenim izrazima čvrste strukture, koji se mogu izučavati u okviru jednoga ili više jezika odnosno samo na teoretskom planu. Drugo, predstavlja ukupnost frazema raspoređenih prema različitim kriterijima, na primjer, prema komponentama određenog semantičkog polja: *zoonimna frazeologija* (ukupnost frazema sa zoonimnim komponentama), *somatska frazeologija* (ukupnost frazema sa somatskim komponentama); prema podrijetlu i proširenosti upotrebe: *internacionalna frazeologija* (ukupnost internacionalnih frazema), *nacionalna frazeologija* (ukupnost frazema nacionalnog karaktera); *posuđena frazeologija*, *arhaična frazeologija* (ukupnost arhaičnih frazema), *dijalektalna frazeologija*, *regionalna frazeologija* (ukupnost frazema koji se upotrebljavaju na određenom području). O dijalektalnoj i regionalnoj frazeologiji pisat ćemo i govoriti u ovom radu. Osim toga mogu se proučavati različiti strukturni frazeološki tipovi.

Frazeologija, kao jedna od najmlađih lingvističkih disciplina, počela se izdvajati iz leksikologije nakon 1947. godine. „U Hrvatskoj se počela proučavati početkom 70-tih godina 20. stoljeća“ (Fink-Arsovski, 2002: 6). Ona je usko povezana s tradicijom, poviješću i kulturom nekog naroda. Tu tradiciju mogu predstavljati frazemi koji su vezani uz neko područje, tradiciju ili povijest nekog naroda kao npr. *mirna Bosna*, *za Kulina bana*, *Zvonimirova baština* i slični. Takvi su frazemi specifični za svaki jezik stoga se nazivaju nacionalnim frazemima (Turk, 1994: 37 – 47). Frazeologiju jednoga jezika tvore izrazi čvrsto vezane strukture, koji su nastali na različite načine i pridošli iz različitih izvora. Oni zajedno na različite načine zrcale tip mišljenja, odnos prema stvarnosti, povijesno sjećanje, povezanost s drugim svijetom i sve ono što je za jednu jezičnu zajednicu karakteristično (Menac; Fink-Arsovski, 2002: 15). Frazemi mogu pripadati različitim jezičnim stilovima, što ovisi o kontekstu pisanja. Tu se ponajprije razlikuje stilski neutralna frazeologija koja se upotrebljava u svim jezičnim stilovima bez ekspresivno-emocionalnih nijansi. Svaki stil kao npr. razgovorni, vulgarni ili drugi imaju svoje frazeme i mjesto gdje se koriste i način kako se pišu. Frazemi uz svoje osnovno značenje imaju i dodatna konotativna značenja. U to značenje spadaju

značenja odobravanja, neodobravanja, humora i svečanog tona. Pripadnost frazeologije jednom jezičnom stilu, a osobito njezina konotativna značenja nisu neporomijenjivi. Frazeologija tvori sustav u kojem svaki frazem kao element sustava može biti klasificiran po različitim kriterijima i na taj način suprostavljen drugim njegovim elementima. Takve sustave tvori frazeologija hrvatskoga jezika u cjelini, ali isto tako frazeologiju pojedinih njegovih narječja i dijalekata (Menac; Fink-Arsovski, 2002: 15).

3. Frazemi

Prema Željki Fink-Arsovski frazem je osnovna jedinica frazeologije koji se sastoji od najmanje dviju sastavnica koje karakterizira cjelovitost ili čvrsta struktura. Frazem se ne stvara u govornom procesu, nego se kao već zapamćena, usvojena ili naučena cjelina uključena u diskurs te se stoga može govoriti o njegovoj ustaljenosti odnosno reproduktivnosti. Postoji kao dio rečeničnog ustrojstva vršeći sintaktičku funkciju u rečenici ili se upotrebljava kao zasebna rečenica (cjelina) (Fink-Arsovski, 2002: 6). Pojedine se riječi povezuju s drugim riječima, stvarajući tako sveze riječi. Riječi koje tvore svezu – njezine komponente ili sastavnice – povezane su među sobom različitim oblicima gramatičkoga slaganja: mogu se slagati u nekoj od gramatičkih kategorija ili pak jedna sastavnica može zahtijevati određeni oblik druge sastavnice, a slaganje može i izostati, što svezu na svoj način i također određuje. Prema značenju sveze se dijele na *slobodne i frazeološke*. U *slobodnim svezama* svaka sastavnica zadržava svoje značenje, pa značenje cijele sveze predstavlja zbroj odnosno kombinaciju tih pojedinačnih značenja. Takve se sveze stvaraju u govornom procesu tako da govornik slobodno bira sastavnice svojih sveza prema značenju koje svezi želi dati. U *frazeološkim svezama* dolazi do promjene odnosno gubitka značenja svih ili nekih sastavnica pa značenje cijele sveze ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica. Takve se sveze rabe kao gotove, cjelovite jedinice, tako da ne nastaju u govornom procesu, nego su govorniku unaprijed poznate, na neki način zadane: on ne bira sastavnice, nego gotovu svezu (Menac, 2007: 9). Primjer *slobodne sveze* možemo navesti *čitam knjigu*, u kojoj svaka sastavnica zadržava svoje značenje te govornik u govornom procesu sam odlučuje i bira hoće li reći *čitam pismo*, *čitam novine* i sl. Kao *frazeološku svezu* možemo navesti *sve u šesnaest*, koju govornik ne

stavlja, nego je dobiva u gotovom obliku; ne može umjesto *šesnaest* reći *petnaest*, niti uzeti drugu zamjenicu umjesto *sve*, niti drugi prijedlog umjesto *u*. Uzet će upravo tu svezu, sa značenjem koje mu je poznato već od prije i koje se ne izvodi iz značenja sastavnice (Menac, 2007: 9).

3.1. Struktura frazema

Struktura frazema u pravilu je veoma čvrsta. Oni nastaju u unaprijed određenom, gotovom obliku, tj. ne formiraju se svaki put iznova spontanom slaganjem pojedinih riječi kao što se formiraju slobodne sveze riječi. Zbog te čvrste strukture frazema njihove se sastavnice obično i ne osjećaju kao riječi sa samostalnim značenjem. Značenje cijelog frazema ne proistječe iz značenja pojedinih sastavnica. Iz sastavnice frazema *nemati dlake na jeziku* ne može se shvatiti njegovo značenje *govoriti otvoreno* također, iz sastavnica frazema kao što su *izvući deblji kraj ili gdje je bog rekao laku noć* ne da se naslutiti značenje *biti kažnjen ili vrlo daleko*. Struktura frazema je toliko čvrsta da se značenje pojedinih sastavnica ne može zamijeniti drugom riječju, čak ni sinonimom ili riječi koja im je jako bliska po upotrebi. Poredak sastavnica je vrlo stabilan. Opća struktura frazema ipak ne znači da su u svim frazemima sve sastavnice nezamijenjive. Kod nekih frazema njihova sastavnica se može zamijeniti sinonimom. Kod takvih frazema riječ kojom se zamjenjuje frazemska sastavnica vrlo često nije njezin pravi sinonim, ali je semantički vrlo bliska. Ponekad kod zamjene nalazimo riječ koja uopće nije bliska kao npr. *gdje je bog (vrag) rekao laku noć*. Ta se pojava može protumačiti kao pojava suprotnoga značenja bog-vrag. Ponekad u frazemu, identičnom po značenju i strukturi, nalazimo različite riječi istoga značenja koje potječu iz različitih krajeva: neki od takvih frazema ulaze u književnu normu, a drugi ostaju dijalektalno ili lokalno obojeni (Menac, 2007: 12 – 13). Postoje frazemi koji potječu iz dijalekata i za njih nema zamjene u književnom jer bi tako gubili smisao. Kako postoji na dijalektu tako se koristi i u književnom standardnom jeziku, ali uz ograničenja i objašnjenja. Posebno treba promatrati zamjene drugih vrsta. Jedne od njih možemo nazvati gramatičkim; do njih dolazi onda kada u frazemu treba upotrijebiti drugu riječ zbog promjene gramatičkog, a ne leksičkog značenja. Takve su alternacije glagola savršenog i nesavršenog vida. U tu grupu idu i promjene gramatičkih oblika – deklinacije, konjugacije, rod i dr. Postoje zamjene pomoću riječi suprotna značenja koje dovode do stvaranja frazemskih antonimskih parova. Frazologizacija slobodnih sveza stjecanjem prenesenog značenja dosta je česta u jeziku. Pojedini frazemi, jednako kao i oni koji ne mogu biti slobodne veze, pokazuju dakle iste značajke: 1) značenje cjeline koje nije jednako zbroju značenja pojedinih sastavnica, 2) uglavnom stabilan red riječi i, 3) čvrsta struktura u kojoj su

leksičke zamjene ograničene, a gramatički ne unose semantičkih promjena. Tomu treba dodati podatak o opsegu frazema: 4) najmanji mu je opseg kad se sastoji od jedne samostalne i jedne pomoćne riječi, a najveći opseg frazema nije određen (Menac, 2007: 14 – 15).

3.2. Podrijetlo frazema

Za objašnjene postanka frazema nisu dovoljna samo lingvistička istraživanja nego, kao što navodi Marija Turk (1994: 37 – 47), i istraživanja drugih znanosti kao što su npr. geografija, povijest, etnografija i druge. Kada govorimo o podrijetlu frazema prvotno mislimo na jezik iz kojeg je neki frazem niknuo (Menac, 2007: 9). Postoje frazemi koji su specifični za svaki jezik i oni se mogu nazvati nacionalni frazemi. Oni su dio općeg frazeološkog fonda nekog jezika. Posebnost nacionalnih frazema može se vidjeti u tome što neki od njih imaju sastavnice koje same po sebi ne postoje u leksičkom fondu hrvatskoga jezika. Na nacionalni karakter upućuje i vlastito ime kao njegova komponenta. Oni čine dvije skupine: domaći frazemi i frazemi nacionalnog podrijetla. Domaći frazemi iskazuju odnose, zbivanja, okolnosti, tipično hrvatske prilike, npr. *jak ko likota* (snažan). Takvi frazemi mogu imati jak ekspresivni naboj i služe za izražavanje ironije ili ublažavanje vulgarnosti. Drugu skupinu čine frazemi stranog nacionalnog podrijetla. Oni su motivirani nekom povijesnom činjenicom. Takvi frazemi su npr. *Kolumbovo jaje* (lako rješiva zamršena stvar) ili *Bartolomesjka noć* (pokolj). Ti frazemi pokazuju ekspanziju nacionalnih frazema u druge jezike. Frazeološki fond nekog jezika je nacionalan tj. nastao je u narodu koji se njime služi i izražava njegovu kulturu. Strani se frazemi u naš jezik primaju prevedeno i neprevedeno, dok međunarodni frazemi u drugi jezik ulaze samo prevedno. Kada je riječ o kalkiranju frazema treba utvrditi opće pretpostavke kao što su: 1) semantička podudaranost u jeziku primaocu i pretpostavljenom jeziku davaocu, 2) potpuna ili barem neka podudaranost izrazu obaju jezika, 3) neke povijesne činjenice i jezik davaoc, ali i jezik posrednik (Turk, 1994: 37 – 47). Posuđeni frazemi su nastali u drugom jeziku, ali su u najvećoj mjeri sasvim ili barem malo prilagođeni jeziku koji ih je posudio, u ovom slučaju hrvatski (Menac, 2007: 15). Da bi se utvrdilo ishodište nekoga frazema, pogotovo onoga koji upućuje na strani uzor, treba se ustanoviti je li ispunjena prva pretpostavka oko prijevoda, a to je semantička istovijetnost i velika strukturna podudaranost. Kada se govori o

frazemima, uz ostale njihove značajke obično se ističe njihova specifičnost i izvornost za svaki jezik jer su oni proizašli iz posebnosti kulture naroda kojemu taj jezik pripada. U takvim se jezičnim zajednicama bez obzira na njihovu jezičnu srodnost rabe frazem istoga značenja. Općeeuropski frazemi popunjavaju veliki sloj u frazeologiji europskih jezika. Takvim frazemima nije moguće odrediti ishodište i smjer širenja. Samo je pojedinim frazemima motivacija jasna, a to su frazemi biblijskog podrijetla, kršćanskog svjetonazora te frazemi potaknuti povijesnim događajem. Pojedini frazemi nastali su na bazi citata iz književnosti, prevedeni iz drugih jezika, narodne književnosti, ljudske aktivnosti, glazbe te kazliša i sporta (Menac, 2007: 9). Može se zaključiti da podrijetlo frazema ima razne korijene i da su oni nastali iz raznih društvenih znanosti i to potaknuti ljudskim govorom.

3.3. Oblik frazema

Kada promatramo oblik frazema može nas zanimati što taj oblik sam po sebi predstavlja. Može predstavljati fonetsku riječ, skup riječi ili rečenicu. Fonetska riječ jest sveza jedne samostalne i naglašene riječi i jedne nesamostalne i nenaglašene riječi koje zajedno tvore naglasnu cjelinu. Pojedini frazeolozi ne priznaju to kao status frazema, smatrajući da se samo sveze od dvije ili više samostalnih riječi mogu ubrajati u frazeme. Skup riječi najčešći oblik u kojem se frazemi javljaju predstavlja svezu dviju ili više samostalnih riječi uz pomoćne riječi ili bez njih. U tim se skupovima ostvaruju i sintaktičke sveze. Ta sveza može biti neovisnog i ovisnog tipa. Neovisnog tipa je ono kod koje se sastavnice povezuju neovisnim sastavnicama npr. *Sodoma i Gomora*. Ona koja je ovisnog tipa može biti: kongurencija, rekcija i pridruživanje. Sami frazemi po obliku mogu odgovarati rečenici. Tu se misli na frazeme kojima je rečenica osnovni strukturni oblik. Te rečenice mogu biti proste, složene, neovisno složene ili ovisno složene (Menac, 2007: 17–18)

4. Metodologija istraživanja

Zadatak je ovoga rada prikupiti, konceptualno analizirati i protumačiti strukturu biblijskih frazema u govoru Svetoga Đurđa.

Frazemi su prikupljeni terenskim istraživanjem koje smo obavili pomoću posebno koncipiranoga autorskoga upitnika kojim smo provjeravali postojanje ili nepostojanje određenoga frazema u mjesnome govoru, a usmjerenim i slobodnim razgovorom s ispitanicom Dragicom Čurila (koja je rođena 30. rujna 1950.) dobili smo još niz drugih frazema koji nisu bili u upitniku. Svi su frazemi iz Upitnika i razgovori zabilježeni diktafonom.

5. O govoru Svetog Đurđa

Općina Sveti Đurđ nalazi se u istočnom dijelu Varaždinske županije tj. u ludbreškoj Podravini. Govor Svetog Đurđa po geografskoj i lingvističkoj klasifikaciji pripada kajkavskom narječju, prema prvoj Ivšićevoj, spada u zagorsko-međimursku skupinu govora. Unutar te skupine, govor možemo preciznije i jasnije smjestiti u varaždinsko-ludbreški dijalekt kako je sugerirao Mijo Lončarić na svoj karti kajkavskoga narječja (Usp. Ivšić 1936: 141 – 148, Lončarić 1996: 199). Govor Svetog Đurđa za sad je opisan na fonološkoj i morfološkoj razini; prozodiju i vokalizam opisao je Joža Horvat (2011: 1 – 28).

U govoru Svetoga Đurđa nema parova riječi gdje bi kvantiteta bila fonološki relevantna. Svaki se naglašeni samoglasnik u nekoj toničkoj riječi može sasvim proizvoljno izgovoriti dugo i kratko. To znači da je "fonološki relevantno samo mjesto siline, a modulacija, dizanje i spuštanje tona, te kvantiteta, duljina ili kraćina sloga, odnosno samoglasnika, nemaju značaj na razini fonema i riječi. Te vrednote imaju ulogu na razini rečenice tj. njima se ostvaruje rečenična intonacija." Duljinom ili kraćinom naglašenoga samoglasnika najčešće se izražava čovjekov stav ili osjećaj. Neke riječi imaju dva akcenta, najčešće su to složenice (Horvat, 2009: 16-20).

Prema istraživanjima Mije Lončarića govor Svetoga Đurđa ima neke osobine bliske međimurskim govorima kao npr. gubitak početnoga nenaglašenoga o,

zatvaranje osnovnih kajkavskih srednjih nekompaktnih, nedifuznih vokala ɛ i ɔ, čime su postali difuzni, te realizaciju samoglasnika i vokalizama općenito u nenaglašenoj poziciji (Lončarić, 1996: 63). Ovaj govor ima troakcenatski sustav. Taj troakcenatski inventar čine akut (~), kratkosilazni (") i dugosilazni (^) naglasak (Horvat, 2011: 81 – 107). Kao i u većini troakcentskih kajkavskih govora, pa tako i u ovom govoru kratki naglasak ne ostvaruje se nužno kao silazni, veće se može realizirati i kao tromi ("). To se događa zbog toga što intonacija u kratkom slogu nije fonološki relevantna kao u standardnom hrvatskome jeziku. Prema Ivšićevim istraživanjima silina naglasaka može biti na bilo kojem mjestu u riječi, uključujući i posljednje. Ali, tu postoje i ograničenja koja govore da se akut ne može pojaviti na posljednjem slogu ni u jednosložnoj riječi (Horvat, 2011: 81 – 107). Naglasak se najčešće ne pomiče na proklitu, ali postoje primjeri u kojima se pomiče, kao npr. kod nekih zamjenica, prijedloga i slično. Za pomicanje naglasaka na česticu ne ima samo nekoliko primjera koji potvrđuju pomicanje (Belović, Blažeka, 2011: 81 – 107).

Vokalski inventar govora Svetoga Đurđa čini trinaest otvornika (Horvat, 2011: 81-107). Neki od njih se ne mogu pojaviti u svim položajima u riječi. Neki od njih se izgovaraju otvoreno, neki zatvoreno, a neki potpuno isto kao i u standardnome jeziku, npr. Samoglasnik ʉ izgovara se kao glas između u i ɔ, nešto centralnije od njih i bliže u. Dok je samoglasnik a potpuno isti standardnome a (Belović, Blažeka, 2011: 81-107).

U morfologiji govora Svetoga Đurđa očuvale su se razlike između stare tvrde i meke deklinacije (o- i jo- deklinacije). U nekim imenicama srednjega roda ostale su neke karakteristike konsonantskih promjena n-, s-, t- osnova ('ime - 'imena). U konstrukcijama s brojevima 2, 3 i 4 kod imenica srednjega roda gramatički je morfem –e (prema jatu u morfemu NAV dvojine starih nepalatalnih osnova): dv'j kyr'ite. Ti oblici dolaze samo onda kad se brojevi 2, 3 i 4 ne dekliniraju. Čuvaju se ostaci posebne deklinacije imenica m.r. i-osnova u LI pl. (npr. kod imenica g'ost). U deklinaciji postoji samo šest padeža, jer nema posebnog oblika za vokativ. Kod nekih oblika postoje K'atʉ! kada se obraća nekome što ljubaznije. U I jednine i GDL množine jednosložnih i dvosložnih imenica muškoga roda može se u afektivnom izražavanju prenijeti naglasak na posljednji slog riječi (Horvat, 2009: 29-30).

Zbog stilskih razloga naglasak se u infinitivu glagola koji imaju osnovni naglasak na pretposljednem slogu može naći i na trećem slogu od kraja, no on je uvijek stilski obilježen. Supin mogu imati samo nesvršeni glagoli i on uvijek dolazi uz glagole kretanja ili glagola koji podrazumijevaju kretanje (Horvat, 2009: 31).

6. Konceptualna analiza frazema govora Svetoga Đurđa

Predstavnici kognitivnoga jezikoslovlja smatraju da čovjek svijet doživljava i oblikuje ga metaforično, s pomoću sličnosti i slikovitosti. Veliki broj frazema utemeljen je na metaforama. Stoga je konceptualna analiza veoma zahvalna za prikazivanje značenja tj. tematsko-značenjskih područja unutar kojih se svrstavaju pojedini frazemi. Konceptualnom analizom biblijskih frazema izdvojeni su oni koji su najčešće povezani s imenicom, glagolom ili pridjevom (Kovačević, 2011: 126).

U mjesnome govoru Svetoga Đurđa zabilježili smo 84 frazema sa sastavnicom Bog, a odnose se na čovjekov život. Prema značenju uvrstili smo ih u pet sljedećih semantičkih skupina:

1. Čovjekove karakterne osobine
2. Čovjekova dob
3. Čovjekove mentalne osobine
4. Čovjekov životni prostor
5. Čovjekov život

7. Frazemi koji se odnose na čovjekov život

7.1. Čovjekove karakterne osobine

- **Niti dobar niti loš**

U govoru Svetoga Đurđa za karakternu osobinu niti dobar niti loš zabilježili smo jedan frazem: ***Bog zna kakov je što, am je ne Bog zna kakvi je*** u značenju da ta osoba nije "niti dobra niti loša, već je nešto između." Sastavnica Bog zna u frazemu upućuje na to da nitko ne zna kakav je tko osim sveznajućega Boga. Tim frazemom se najčešće koriste stariji stanovnici u mnogim prigodama.

- **Dobrota**

Često se ljudi pozitivnih osobina uspoređuju s Bogom jer se smatra da je Bog dobar, savršen i da čini dobra djela. To se zrcali u poredbenom frazemu: ***Tak si dober kaj Bog***, u značenju "jako dobar, savršen". Čovjekova se dobrota i sve njegove pozitivne osobine (osjećajnost, razumijevanje i suosjećanje prema drugim ljudima) uspoređuju s Bogom koji je činio i čini dobra djela, koji suosjeća s drugima i pomaže svima bez obzira na sve.

- **Ljudskost**

Ljudskost je osobina koja obuhvaća sve karakteristike čovjeka, njegove dobre i loše strane. U frazemima se čovjek kojega krase ljudskost često uspoređuje sa svecem koji svojim svetim i poštenim načinom života služi kao primjer kako bi trebalo živjeti pomažući drugima. U govoru Svetog Đurđa zabilježili smo frazem sa sastavnicom *svetac* koji se često koristi npr. frazem ***Nej biti svetec, bodi čovek!*** Njime se opisuje čovjek od kojeg se ne očekuje da čini velika, svetačka djela, nego da bude običan čovjek koji će pomagati drugima, biti pozitivna duha i pun empatije za drugoga.

- **Lijenost**

Lijenost kao jedna od osobina u kojoj čovjek nema volje za radom i aktivnošću u govoru Svetog Đurđa izražava se frazemima: *Samo ide na posel kaj **Bogu dneve krade**; Saki **božji den**, delaš jedno te isto*. Ti se frazemi koriste za ljude koji bezvoljno dolaze na posao, uglavnom im radni dan završava bez rezultata. Frazemska sastavnica Bog upućuje na to da nam je Bog dao dane, život i vrijeme koji su dragocjeni i koje bi trebalo kvalitetno iskoristiti. Mnogi ljudi idu na posao kako bi samo potrošili dane i vrijeme, a zapravo to uopće ne vole i nisu zadovoljni time što rade. Na selu su taj frazem najčešće stariji ljudi izgovarali mladima koji nisu željeli raditi ni pomagati u poljoprivrednim i kućanskim poslovima. Prema našoj obavjesnici, kada se u svakodnevnom razgovoru čuje da ljudi za nekoga tako kažu to znači da se radi o vrlo lijenoj osobi, što zvuči pogrdno i ružno.

- **Izdaja**

Juda Išariotski bio je prema Novome zavjetu jedan od dvanaestorice Isusovih apostola, a ostao je poznat po tome što je za trideset srebrnjaka izdao Isusa i predao ga farizejima (Mt 26,14–16; Mk 14,10–11; Lk 22,3–6). Nakon izdaje, mučen grižnjom savjesti, vratio je novac i objesio se o drvo (Mt 27,3–10; Dj 1,15–20). Samo ime Juda se često koristi kao nadimak za neku osobu koja ne zna čuvati tajne ili za nekoga koji olako izdaje neku osobu. Tako je biblijski Juda u svakodnevnom govoru simbol izdajnika npr. u frazemu *Ve si kaj **Juda kaj si me izdal*** u značenju "biti izdajnik".

- **Nepovjerljivost**

Uz Judu se veže i nevjerni Toma. Toma je bio jedan od dvanaestorice Isusovih apostola koji je ostao zapamćen po tome što nije povjerovao da je Isus uskrsnuo sve dok ga nije vidio svojim očima (Iv 20,24–29). Za osobu koja vjeruje samo ono što vidi i koja u sve sumnja u govoru Svetog Đurđa se kaže da je "nevjerni Toma", što se zrcali u frazemu *Si kaj **neverovni Tomaž**, ti niš nebrem reći*. Taj se frazem često koristi u svakodnevnom govoru.

- **Iskrenost**

Iskrenost je osobina neke osobe koja vjeruje u ono što govori tako da joj svjedok može biti i Bog čija je odlika istinoljubivost i iskrenost. U frazemima ***Bog mi je svjedok*** i *Morem reći i pred Bogom i pred ljudmi* zrcale se ove pozitivne ljudske osobine.

- **Izvrsnost**

Izvrsnost je osobina čovjeka koja se uči i povezana je s rastom i zrelošću. Često se uspoređuje s Bogom jer je on izvrstan i savršen, pa se za neku osobu kaže: *Tak se delaš kaj da si Bog Bogova* u značenju "odličan," (Fink-Arsovski, 2003: 131), ali taj frazem može imati i drugo podrugljivo značenje. Često se za nekoga tko je umišljen i pun sebe kaže da je Bog Bogova jer se on drži jako uzvišeno i ne mari za druge, nego gleda kako će njemu biti dobro i kako će poniziti druge. U svakodnevnom razgovoru po intonaciji se zna na koje se značenje misli.

- **Mudrost**

Salomon ili Salamun kralj Izraela i Judej sin je kralja Davida i Bat-Šebe (Betsabeje). Za njegove četrdesetogodišnje vladavine vladao je mir kakav izraelski narod nikad prije nije doživio, a Salomon je bio vrlo poduzetan kralj. Njegov je najveći projekt bila izgradnja veličanstvenoga hrama u Jeruzalemu (Povijest svijeta 1990; VIPS 1974, 202). Proslavio se i zbog svoje ljubavi prema bogatstvu i užiticima – pripisuje mu se 700 žena i 3000 priležnica (RBK :1999, 202). Biblijska, ali i kasnija tradicija slavi ga zbog njegove legendarne mudrosti. Naime, kada mu je Bog u snu ponudio što god želi, Salomon je tražio samo pronicljivost i mudrost i Bog mu je to uslišio te ga još nagradio velikim bogatstvom (1 Kr 3,9–14). Stoga se vrlo mudra osoba u svetođurđevačkoj frazeologiji uspoređuje sa Salomonom: *Tak si moder kaj Salomun* u značenju „jako mudra osoba.“

- **Tvrdoglavost**

U Svetom Đurđu tvrdoglavost se izražava različitim frazemima, na primjer: **Žali Bože** nekome nekaj govoriti ako od toga nikakve koristi u značenju "nije vrijedno" govoriti nekome koji ne prihvaća; **Zabadava govoriš kulko ti Bog oče**, a s toga nikakve koristi u značenju "uzaludno govorenje"; **Neki je Bog došiel v glavu i napravil je nekakvu bedastoću** u značenju "nešto mu se poremetilo u glavi"; **Pod milim Bogom niš ne razme** u značenju "apsolutno ništa, nimalo" (Fink-Arsovski, 2003: 191), **Zabadava ti govorim, do zla Boga**, ako od toga nema nikakve koristi u značenju "dosadan, glup da ne može gore" (Fink-Arsovski, 2003: 132), **Dok nekoga lepo vučiš, očeš mu dobro, a on neće onda veliš to ti je Bogu za plakti** u značenju "vrlo žalosno, bijedno, jako loše" (Maresić, Menac-Mihalić, 2008: 62).

Iz navedenih frazema možemo zaključiti da je tvrdoglavost jedna od čestih ljudskih osobina u Svetome Đurđu. Za tvrdoglavu osobu kaže se da je to osoba koja uporno ostaje pri svome, koja je zadrta i ne prihvaća savjete i koja je svojeglava.³

- **Neposlušnost**

Neposlušnost je jedna od zanimljivijih čovjekovih osobina jer se smatra da je i dobra i loša. Poslušnim se osobama smatraju one koje slušaju druge i rade onako kako im se kaže, pa su kao takve poželjne u društvu, dok su neposlušne često sklone odabiru vlastita puta. U govoru Svetoga Đurđa često se mogu čuti frazemi koji opisuju neposlušne osobe npr.: **Nikaj za Boga ne posluhneš** u značenju "ništa, ni u kojem slučaju"; **Nikaj pod milim Bogom ne posluhne** u značenju "ništa, nimalo" (Maresić, Menac-Mihalić, 2008: 62); **Tak se ponaša da bi se svece i boge z neba nahital** u značenju "jako bezobrazno, umišljeno i loše ponašanje".

- **Umišljenost**

Umišljenom osobom smatra se osoba koja je zaslijepljena sobom i svojim stavovima i koja se smatra boljom od drugih. To je jedna od vrlo loših osobina koje čovjek može imati. Postoje frazemi koji u prenesenom značenju prikazuju umišljene osobe npr. **Boga bi za bradu prijal da bi mogel** u značenju "postići nemoguće". Zanimljivo je da taj frazem u govoru Svetoga Đurđa nema pozitivno značenje

³ <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (pristupljeno 27. kolovoza 2019.)

postizanja uspjeha, nego negativno u smislu da taj netko u postizanju cilja "gazi" sve pred sobom u svoju korist i drži se jako visoko.

Postoje ljudi koji vole sebi prepisivati zasluge koje nisu njihove i za koje nisu uložili ništa, takva se osobina u Svetom Đurđu izražava frazemom *Tak se drži kak da je Bog* u značenju "jako umišljena osoba puna sebe, svemoguća."

- **Odgovornost**

Odgovornost je sposobnost prihvatanja svega što nam životni put donosi, dobro i loše. Za svoje postupke čovjek odgovara najprije sebi, a onda i drugima, ponekad i nekima koje ne poznaje. U Svetom Đurđu odgovoran čovjek *polaze račune Bogu i vragu* u značenju "polagati račune svakome."

- **Izopačenost, nemoral**

Gradovi Sodoma i Gomora ležali su u vrlo plodnoj ravnici koju je natapala rijeka Jordan, južno od današnjega Mrtvog mora. Stanovnici tih gradova i okolnih krajeva bili su vrlo izopačeni (RBK 1999). Sodoma i Gomora, poput kasnijega Babilona, bile su poseban simbol u Bibliji kojim se opisivao ljudski nemoral i izopačenost svake vrste, a osobito seksualna. Biblija (Post 19) opisuje da je Bog uništio gradove sumporom i ognjem s neba (Gregović, Opašić, 2010: 55 – 72). U govoru Svetoga Đurđa imamo frazem *Tak je kaj Sodoma i Gomora* u značenju "nerješiv problem ili situacija." Inače se ta fraza koristi najčešće za nešto što nije moralno i što je jako loše. Može se koristiti i za mjesta u kojima netko živi (selo, grad).

7.2. Čovjekova dob

- **Starost**

Biblija sveta knjiga židovstva i kršćanstva, zbirka raznovrsnih spisa koji su nastajali tijekom više od 1000 god. pr. Kr. pa do kraja I. st. (2 Pt). Naziva se i *Sveto pismo*, katkad *Pismo* ili *Pisma*. Kršćani je dijele na *Stari zavjet* (SZ) i *Novi zavjet* (NZ).⁴ Stoga je Biblija postala i predmet usporedbe s čovjekovim godinama pa se za veoma staru osobu kaže: *Bože moj, tak je stari kaj **Biblija!***

Abraham (Abram) je jedan od najvažnijih biblijskih starozavjetnih likova. Živio je početkom drugoga tisućljeća prije Krista, bio je pripadnik politeističkoga klana iz Ura u Kaldeji, ali od Boga prima naredbu da napusti domovinu i ode u nepoznatu, obećanu zemlju. Abraham odlazi, boravi u Egiptu, a potom se nastanjuje u Kanaanu gdje Bog sklapa s njim savez, a u stotoj godini daruje mu sina Izaka iako mu je žena Sara bila nerotkinja. Smatra se ocem svih koji vjeruju, tj. praocem židovstva, kršćanstva i islama (RBK 1999). Abraham je također poznat i po svojim godinama jer je prema Bibliji (Post 25,7–8) umro u dobi od sto sedamdeset i pet godina (Gregović, Opašić, 2010: 55 – 72). Time je motivirana činjenica da se za vrlo stare ljude kaže da su stari kao Abraham. U Svetome Đurđu zabilježili smo frazem *Da bi bar mela **Abrahamova leta*** u značenju „doživjeti dugu starost.“

⁴ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7453> (pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

7.3. Čovjekove mentalne osobine

- Znanje – neznanje

To su dva suprotna pojma koja se mogu definirati kao poznavanje nekakvih činjenica o nečemu ili nekome ili njihovo nepoznavanje. U našem smo istraživanju zabilježili frazeme: **Bog te pita kaj bi** u značenju "nedostatka informacija za nešto"; **Bog zna de je ve što u značenju** "samo bog zna sve"; **Samo Bog to zna kak bu zišlo; Samo bi Bog znal, niti Bog Isus ne zna kaj se događa** u značenju "neznanje i znanje odgovora". Navedeni se frazemi najčešće čuju kod starijeg naraštaja, a povezani su uz neke događaje ili poljoprivredne usjeve. Nekada su se ljudi u selu bavili poljoprivredom pa su često kada bi bilo nevrijeme ili loša godina govorili da sam Bog zna kako će nešto završiti, ali da ponekad ni on ne zna baš sve.

7.4. Čovjekov životni prostor

- Udaljeni i nerazvijeni krajevi

Neka sela su udaljena po nekoliko stotina kilometara od većih gradova, pa ih ljudi znaju nazivati pogrdno kao npr. to je u "zabiti". Tako postoje frazemi u govoru Svetog Đurđa koji opisuje takva mjesta koja su u zabiti i jako daleko npr. To ti je **Bogu za hrptom** u značenju "daleko"; Jezuš, to ti je tam **de je Bog rekel lefku noć** ili To je tam de je **Bogu za nogu** u značenju "daleko, u zabiti" (Fink-Arsovski, Menac, Venturin, 2003: 132).

7.5. Čovjekov život

- Pravda

Pravda je stanje u kojem bi svaka osoba ili društvena skupina trebala dobivati materijalna i duhova dobra koja im pripadaju. Pravda u biblijskom kontekstu

označava nešto za čim teži svako ljudsko biće. Pravda dolazi od našeg Stvoritelja Boga. Na sudnji dan će božja pravda izaći na vidjelo i bit će zadovoljena. Sve tajne koje smo imali izaći na svjetlost⁵, stoga u narodu postoje mnogi frazemi sa sastavnicom "božja pravda". Mi smo zabilježili sljedeće: **Božja pravda**, *kaj ti dojde*; **Božja pravda** *sakoga prime* u značenju "istina će doći na vidjelo." U svakodnevnom se razgovoru navedeni frazemi koriste kada sumnjamo u nekoga da ne govori istinu ili ne čini dobro.

- **Smrt**

Smrt je stanje koje najviše zaokuplja čovjekovu pažnju, ali se o njoj baš puno ne govori jer se većina ljudi boji smrti. Smrt znači prestanak života i umiranje svih čovjekovih funkcija. O smrti i umiranju se zapravo, najčešće govori eufeminiziranim izrazima (Gregović, Opašić, 2010: 55 – 72). Frazemima *Pred smrt predaš dušu Bogu* ili *Došlo bu vreme da Bogu predaš dušu*; *Moraš se predati Bogu kaj buš mu služil*; *Boga ga je zel k sebi* u značenju "umrijeti, dati bogu svoje tijelo." Duša predstavlja nematerijalni ili netjelesni princip ljudskoga života, ali i nešto nesamostalno što je povezano s tijelom. Prema kršćanskome shvaćanju, u trenutku čovjekove smrti duša se odvaj a od čovjeka i nastavlja živjeti, a tijelo odlazi u grob i raspada se (Gregović, Opašić, 2010: 58). Prema tome kada netko u nekom govoru upotrijebi neki od navedenih frazema zna se da se govori o umiranju u prenesenom značenju.

- **Zdravlje – bolest**

Zdravlje je stanje organizma u kojem sve funkcije funkcioniraju bez problema, a bolest je stanje suprotno zdravlju. Mnogi ljudi zazivaju božju pomoć oko zdravlja u bolesti jer vjeruju da će im Bog pomoći npr. *Nek nam Božek da zdravlja*; *Dej nam Bože zdravlja*; *A Bože moj, pomori mi kak me boli*; *Dok ti treba pomoć veliš Bože mi pomori*. Iako se pomoć zaziva i u drugim teškim životnim situacijama.

- **Vodstvo (vođa) → moć**

Neki ljudi u društvu imaju sposobnost nametnuti se svojim stavovima, iskustvima, samopouzdanjem drugima pa oni u njemu vide osobu koja ih može voditi

⁵ <https://www.fsriz.com/resursi/clanci/41-sto-biblija-govori-o-pravdi-postenju-primjer-iz-sporta.html> (pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

na nekom putu. Ti ljudi imaju svojevrsnu moć i ističu se u društvu kao pozitivne vođe ili negativne. U govoru Svetoga Đurđa "osoba koja vodi glavnu riječ" opisuje se frazemom **Bog i batina i nikak drugač**. Takve se osobe najčešće ljudi boje i gaje strahopoštovanje prema njima.

- **Štititi nekoga (koga) → zaštita**

U kršćanstvu se zaštita nekoga vrlo često povezuje s anđelom čuvarom koji štiti i vodi neku osobu na njezinu putu. Stoga se u hrvatskome jeziku, ali i u govoru Svetog Đurđa, često upotrebljavaju frazemi sa sastavnicom "anđeo čuvar" npr.: *Saki ima svojega **anđela čuvara***.

- **Prijetnja**

Prijetnja je stanje u kojem jedna osoba prijeti drugoj i nanosi joj psihičke smetnje i boli. Ljudi međusobno prijete jedni drugima batinama npr. *Buš ti zapamtil **svojega Boga** u značenju "biti zaslužen kažnjen, dobiti batine;"*, ***Boga** bi v njemu potral* u značenju "nekoga jako istući." Često roditelji tako prijete djeci kada nešto loše naprave i pogriješe kako bi im ukazali na pogrešku i malo ih prestrašili.

- **Molba**

Vrlo često neku osobu molimo za nešto tako usrdno kao što molimo Boga za pomoć. Takva se molba zrcali u frazemima: *Tak ga moraš moliti **kaj da je Božek** kaj bi ti nekaj povedal* ili *Ako očeš nekaj dobiti onda nekoga **prosiš kaj Boga***. Ponekad molimo Boga ili neku osobu silom, ali na silu se ništa ne postiže npr. *Na silu se ni **Boga ne moli; Dok nekoga na silu iščeš, silom Boga***.

- **Oprost**

Ljudi ponekad kažu za neku osobu nešto loše i onda zazivaju Boga i mole ga oprost. Najčešće kada ogovaraju nekoga kažu nešto jako ružno što zapravo i ne misle pa se onda osvijeste i kažu **Bože mi oprost** *za nekaj loše* želeći se "ispričati za rečeno" (Fink-Arsovski, Menac, Venturin, 2003: 132). U govoru Svetoga Đurđa taj je frazem vrlo učestao.

- **Sreća na putu**

Da sretno putuje, čovjeku je ponekad potrebna i sreća koju simbolizira prisutnost Boga. U Svetome Đurđu ljudi često jedni drugima kada idu na put umjesto "Sretan put" kažu: **Bog z nami ili Bog z tobom** u značenju "siguran put, u sigurnim rukama si." Moja mi je informantica rekla: "Dok nekam ideš, veliš bodi **Bog z nami**; *Dok ideš nekam se veli Bog z tobom dete drago.*"

- **Čuđenje, loše napravljen posao**

Čuđenje se povezuje s nečim ili jako dobrim ili jako lošim. U ovim primjerima frazema se vidi čuđenje za nešto loše ili dosadno, te pojačano pitanje za nešto pogrešno učinjeno. Stanovnici navedenoga mjesta služe se ovim frazemima: **Ubi Bože, kaj si ti napravil u značenju** "jako loše, ispod svake kritike"; **Koga Boga očeš, a Isuse Bože kaj bi štel u značenju** "pojačano pitanje za nešto"; **Za ime Boga to tak mora biti i nikak drugač u značenju** "za sveto ime".

- **Preklinjanje**

U govoru Svetoga Đurđa često se preklinanje nekoga ili nečega ističe frazemom **Ako Boga znaš nej nikaj govoriti u značenju** "molim te, preklinjem te" (Fink-Arsovski, Menac, Venturin, 2003: 133). Koristi se vrlo često u prekidu svađa ili odajavanja tajni. Ponekad je bolje prešutjeti neke stvari nego ići u rasprave i svađati se.

- **Kraj rasprave, amen**

Amen znači doista, uistinu, tako je. U starozavjetnoj Bibliji, usklik je kojim narod izriče svoju suglasnost s molitvama i zahvalama svećenika. U istome je značenju preuzet u kršćanstvu te postaje najčešće odobravanje puka u liturgiji. Redovito se upotrebljava na završetku molitve i obrednih tekstova.⁶ U svakodnevnom govoru Svetoga Đurđa *amen* označava gotovu stvar ili kraj rasprave npr. **Amen je dok je kraj nečega**. Ta riječ je postala uobičajena u svakodnevnom govoru cijele populacije i mladih i starih ljudi.

⁶ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2190> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

- **Golotinja**

Adam (hebr. adam 'čovjek', ali i 'čovječanstvo, ljudi', a prema nekim tumačenjima znači i 'zemlja, tlo' i Eva (hebr. Hawwah, oblik glagola hajah 'živjeti' (EBP 2011) prema Bibliji prvi su ljudi na svijetu od kojih je poteklo cijelo čovječanstvo. Prema Knjizi Postanka (glava 2. i 3.) Bog ih je stvorio na svoju sliku i priliku, najprije muškarca, a potom iz njegova rebra ženu, te im dao da žive u rajskome vrtu u kojemu su mogli jesti sve plodove i biljke, osim plodove stabla spoznaje dobra i zla. Adam i Eva kada su pojeli zabranjeni plod postali su svjesni svoje golotinje koja im do tada nije smetala i nisu je se sramili i bili svjesni. Stoga su mnogi frazemi motivirani imenima prvih ljudi. Npr. *To ti je najbolje v leti dok si v **Evinu kostimu*** i *Tak je kak da je v **Adamovu kostimu*** u značenju "nag, gol, bez odjeće." To u navedenom govoru zapravo znači nešto loše, sramotno, bez dostojanstva i daleko od Boga i crkve.

- **Vjera, vjerovanje**

Vjerovanje je proces u kojem određena skupina ljudi vjeruje u neko više biće koje se nalazi iznad nas. Kršćanstvo je monoteistička svjetska religija, obuhvaća brojne kršćanske crkve, zajednice i sljedbe, kojima je zajednička vjera u Isusa Krista te prihvaćanje života u skladu s evanđeljem. Sljedbenici se nazivaju kršćanima.⁷ U Svetome Đurđu takva vjera u jednoga Boga prikazuje se frazemom *Nemaš **drugoga Boga od toga jednoga kojega imaš*** u značenju „postoji samo jedan Bog u kojega vjeruješ.“

- **Grieh**

Grieh je pojam koji se koristi najčešće u religioznom značenju, a to je svjesno i svojevrijedno kršenje božanskoga zakona.⁸ Smrtni grijeh je grijeh koji je neka osoba počinila i ide u pakao npr. To je ***smrtni greh** kaj se dogodilo* u značenju "nešto jako loše." Postoji i frazem koji govori o tome kako neko nekoga može navesti na grijeh npr. *Kaj žena napoti moža kaj **poje jabuku**, tak je **Eva Adama***. Iza toga stoji slika iz Staroga zavjeta koja govori o tome kako je Bog stvorio Adama i Evu i dao im na raspolaganje sva zemaljska bića, ali im nije dao da jedu plodove sa stabla spoznaje

⁷<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34232> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.).

⁸<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23389> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.).

dobra i zla. Evu je zmija nagovorila svojom lukavošću na grijeh, a Eva je na kraju Adama navela na grijeh. Iz toga imamo frazu koja je navedena i često se koristi.

- **Divljenje**

Divljenje prema nekoj osobi uspoređuje se s divljenjem Bogu jer se mi divimo svemogućem i onome tko je veći i viši od nas. Tako je frazem *Nekoga **gledi kaj Božeka*** u značenju "s velikim divljenjem" proizašao iz Biblijskoga konteksta divljenja vjernika Božjim djelima.

- **Čuvanje od zla**

Izbjegavanje loših događaja ili loših životnih prilika često se izražava frazomom sa sastavnicom Bog koji nas čuva od zla i često ga zazivamo u lošim prilikama. Npr. ***Ne daj Bože vekšega zla*** u značenju "ni u kojem slučaju, nikako" (Maresić, Menac-Mihalić, 2008: 62); ***Sačuvaj Bože takoga zla*** u značenju "sačuvati od nekog zla"; ***Oslobodi Bože vekšega zla*** u značenju "loše je" (Fink-Arsovski, Menac, Venturin, 2003: 134). Taj frazem ***oslobodi Bože*** najvjerojatnije potječe iz kršćanskih rimokatoličkih Litanija Duhu Svetomu.⁹ Navedeni se frazemi u većini slučajeva odnose na nekakvu zaštitu. Često su stariji ljudi, u vrijeme kada im je poljoprivreda bila glavna djelatnost, izvor prehranjivanja i života, zazivali Boga kada je bilo loše vrijeme (suša, tuča) za njihove usjeve, pa su u takvim situacijama Boga smatrali najvećim zaštitnikom.

- **Pozitivan ishod**

Za pozitivne događaje u životu često zahvaljujemo Bogu jer smatramo da je jednim dijelom zaslužan za dobro koje nam se dogodilo. Zabilježili smo nekoliko frazema koji iskazuju zahvale Bogu za dobro npr.: ***A fala Bogu, dobro je zišlo; A fala dragomu Bogu kaj je tak zišlo kak je je*** u značenju "nasreću, dobro da je tako" (Fink-Arsovski, Menac, Venturin, 2003: 132). U Svetom Đurđu živi veliki broj starijih ljudi kojima Bog ima veliku ulogu u životu i često ga zazivaju i zahvaljuju mu se za sve što imaju. Nekada su se ljudi bavili poljoprivredom i najčešće su zahvaljivali za plodnu godinu i usjeve. Uz navedene frazeme veže se i frazem ***Daj Bože, kaj bu dobro*** u značenju "nek se ispuni želja, neka bude tako kako je zamišljeno." To je fraza koja se

⁹ <http://leksikon.thinking-garment.com/oslobodiboze-boze-oslobodi/> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

koristi najčešće uz nekakvu želju koju imamo ili neku misao za koju bismo veoma željeli da se ostvari.

- **Težak život**

Frazemima *Tak si se **močil kaj Isus na križu**; Tak nekaj delaju kaj bi ga lefko **razapeli na križ*** u značenju "muka, jako se mučiti, podnositi velike patnje." Taj frazem u pozadini nosi sliku novozavjetnog motiva Isusove muke i smrti. Naime, prema evanđelistima (Mt 27,11–25; Mk 15,2–15; Lk 23,3–5, 13–25; Iv 18,33–19,16) rimski namjesnik Judeje Poncije Pilat osudio je Isusa na smrt i to razapinjanjem na križ. Mnogi se ljudi muče i teško rade da bi nešto postigli i imali u životu, a mnogi ogovaraju i riječima razapinju ljude na križ.

Težak život i muka izražava se frazemima: *Saki ima **svojega križa** i mora ga nositi; Saki ima **križnoga pota**; Trebal bi deti **roku na križ** da bi znal kak je.* To bi značilo da je svaka osoba svojim rođenjem dobila "križ" za nošenje. Netko ima lakši "križ" (život), a netko teži. Taj križ predstavlja život, a križni put predstavlja naše životne staze i puteve kojima koračamo.

- **Dobar, uspješan život**

Za ljude koji su ostvarili materijalno bogatstvo pa lagodno žive kaže se da žive bogovski. Na primjer: *Dok neko **bogovski** žive i more mu biti* u značenju "jako dobro živjeti" (Fink-Arsovski, Menac, Venturin, 2003: 134); To je ***hrona za Bogove*** u značenju "jako dobra hrana," *Tak žive kak **mali Bog*** u značenju "jako dobro živjeti" (Maresić, Menac-Mihalić, 2008: 62).

U pozadini navedenih frazema stavlja se naglasak na Božju svemoć. On, koji je stvorio svemir, hodao po vodi, pobijedio i samu smrt, dokazao je da može činiti što želi. Pa tako ljudi koji "bogovski žive" imaju na raspolaganju sredstva kojima mogu ispunjavati vlastite želje i hirove. U tu kategoriju spadaju i oni koji očekuju da ih se tretira kao posebne i važne, pa za njih kažemo da su kao "mali Bog".

Kada bi Bog, naš Stvoritelj i Stvoritelj svemira, dolazio k nama, sigurno bismo se potrudili ugostiti ga najbolje što možemo. Pa tako kada se poslužuje posebna, bogata i izvanredna hrana ona ima naziv "bogovska hrana" jer se tako ističe njezina posebnost.

- **Rad – nerad**

Ljudi koji su nekada živjeli na selu bavili su se poljoprivredom i jako su puno radili na poljima. Najčešće su starijim ljudima pomagali mlađi ukućani pa su se stariji znali ljuti na njih jer su spori i ne rade tako kako su im rekli, ali ipak na kraju dana bi se stariji zahvalili i uputili im neku lijepu riječ. To se može vidjeti iz primjera frazema koji se koriste i koji su se koristili u govoru Svetoga Đurđa: **Koji Bog je v tebi kaj dobro ne delaš** u značenju "što je s tobom", A **Bog vas blagoslovil** za nekaj kaj ste napravili u značenju "bog vas nagradio za dobro odrađeni posao".

- **Božja kazna**

Često u svakodnevnom govoru čujemo da netko nekome prijeti da će ga stići "Božja pravda" ili "bič božji" kad-tad za nedjela koja čini. Tako je i u govoru Svetoga Đurđa; često stariji stanovnici koriste frazem *Bu već tebe ftrefil bič Božji kaj te bu vudril* u značenju "stići će te kazna za nedjela." Misli se na to da svakoga čovjeka u životu za sve stigne Božja kazna i da Bog sve vidi i da će kad-tad suditi i kazniti prema svome zakonu.

8. Zaključak

U radu je prikazana konceptualna analiza biblijskih frazema, koji su prikupljeni terenskim istraživanjem, u mjesnom govoru Svetoga Đurđa. Prilikom istraživanja prikupljeno je 84 frazema koji su povezani s Bogom i drugim biblijskim osobama i motivima: Juda, Toma, Adam, Eva, Salamon, Sodoma i Gomora. Prikupljeni se frazemi odnose na čovjeka, njegov život i njegove osobine. Frazeme smo u radu prema značenju podijelili u pet semantičkih skupina, to su: frazemi kojima se opisuju čovjekove karakterne osobine (niti dobar niti loš, dobrota, ljudskost, lijenost, izdaja, nepovjerljivost, iskrenost, izvrsnost, mudrost, tvrdoglavost, neposlušnost, umišljenost, odgovornost (ukupno 24)), frazemi koji opisuju čovjekovu dob (starost (ukupno 6)), frazemi koji opisuju čovjekove mentalne osobine (znanje-neznanje (3)), frazemi koji opisuju čovjekov životni prostor (udaljeni i nerazvijeni krajevi (4)) i frazemi koji opisuju čovjekov život (čuvanje od zla, pozitivan ishod, težak život, dobar uspješan život, rad-nerad, Božja kazna, pravda, smrt, moć, zaštita-štiti nekoga, zdravlje-bolest, prijetnja, molba, sreća na putu, grijeh, divljenje, kraj rasprave-amen, sreća na putu, golotinja, preklinjanje, vjera-vjeroвање, oprost (22)). Najbrojnija skupina frazema je skupina koja opisuje čovjekov život. Ona je brojna jer obuhvaća različita čovjekova stanja od smrti kao kraj ljudskoga života do vjere, oprosta i slično.

Analiza građe pokazala je da su najbrojniji frazemi oni kojima je sastavnica Bog, što i ne čudi jer Bog i vjera imaju veliku ulogu u životu mještana Svetoga Đurđa, zatim slijede biblijski antroponimi. Samo su dva toponima kojima se izražava izopačenost i nemoral.

Svi sakupljeni frazemi u Svetom Đurđu zapisani su i u knjizi *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima* (Maresić, Menac-Mihalić, 2008.) što znači da su općepoznati na ovome području, ali i šire, kao što potvrđuju neki primjeri: hrv. bič Božji > njem. Geißel Gottes (Matešić, 1988: 12) > eng. the Scourge of God (Fink-Arsovski, Vrgoč, 2009: 53) hrv. star kao Biblija > njem. von biblischem Alter (Matešić, 1988: 12) > eng. (as) old as Bible (Fink-Arsovski, Vrgoč, 2009: 52), hrv. Bog daj > njem. vergelt's Gott! (Matešić, 1988: 17) > eng. please God!, God grant!, would to God! I wush to God! (Fink-Arsovski, Vrgoč, 2009: 59)

9. Sažetak

U radu konceptualno analiziramo 84 biblijska frazema prikupljena terenskim upitnikom i razgovorom s izvornom govornicom u Svetome Đurđu. Frazeme smo prema značenju razvrstali u pet semantičkih skupina, to su: frazemi kojima se opisuju čovjekove karakterne osobine (niti dobar niti loš, dobrota, ljudskost, lijenost, izdaja, nepovjerljivost, iskrenost, izvrsnost, mudrost, tvrdoglavost, neposlušnost, umišljenost, odgovornost (ukupno 24)), frazemi koji opisuju čovjekovu dob (starost (ukupno 6)), frazemi koji opisuju čovjekove mentalne osobine (znanje-neznanje (3)), frazemi koji opisuju čovjekov životni prostor (udaljeni i nerazvijeni krajevi (4)) i frazemi koji opisuju čovjekov život (čuvanje od zla, pozitivan ishod, težak život, dobar uspješan život, rad-nerad, Božja kazna, pravda, smrt, moć, zaštita-štiti nekoga, zdravlje-bolest, prijetnja, molba, grijeh, divljenje, kraj rasprave-amen, sreća na putu, golotinja, preklinjanje, vjera-vjerovanje, oprost (22)). Najbrojnija skupina frazema je skupina koja opisuje čovjekov život. Ona je najbrojnija jer obuhvaća različita čovjekova stanja od smrti kao kraj ljudskoga života do vjere, oprosta i slično.

Analiza građe pokazala je da su najbrojniji frazemi oni kojima je sastavnica Bog, a zatim slijede biblijski antroponimi.

Ključne riječi: frazem, frazeologija, biblijski frazemi, mjesni govor, Sveti Đurđ, konceptualna analiza, kajkavsko narječje, dijalektalna frazeologija.

SUMMARY

Biblical phrasemes in local speech Sveti Đurđ

In this thesis, we conceptually analyse 84 biblical phrasemes obtained through field questionnaires and conversation with native speaker. Phrasemes are classified by their meaning into five semantic groups as follows: 1) phrasemes describing human character traits (neither good nor bad, kindness, humanity, laziness, betrayal, mistrust, excellence, wisdom, stubbornness, disobedience, arrogance, responsibility

(24 in total)), 2) phrasemes that describe a person's age (total of 6), 3) phrasemes that describe a person's mental traits (knowledge – ignorance) (3), 4) phrasemes describing person's living space (distant and undeveloped regions (4)), and 5) phrasemes describing person's life (guard against evil, positive outcome, difficult life, good successful life, work – indolence, God's punishment, justice, death, power, protection – protecting someone, health – illness, threat, pleading, joy along the way, sin, admiration, end of discussion – amen, nudity, begging, faith – belief, forgiveness (22)). The most numerous of phraseme groups is the group that describes a person's life. It is the most numerous because it includes different human's conditions from death as the end of human's life till faith, forgiveness and similar

The literature analysis showed that the most numerous phrasemes are those of God, followed by biblical anthroponyms.

Key words: phraseme, phraseology, Biblical phrasemes, local speech, Sveti Đurđ, conceptual analysis, Kajkavian dialect, dialectal phraseology

10. Literatura

Belović, Stjepan; Blažeka, Đuro. 2009. *Rječnik govora Svetog Đurđa (Rječnik ludbreške Podravine)*, Učiteljski fakultet. Zagreb.

Fink-Arovski, Željka. 2002. *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, Zrinski. Zagreb.

Fink-Arovski, Željka; Menac, Antica; Venturin, Radomir. 2003. *Hrvatski frazeološki rječnik*, Naklada Ljevak. Zagreb.

Gregović, Maja; Opašić, Maja. 2010. „Smrt u hrvatskoj frazeologiji“, Croatia et Slavica Iadertina, VI. Zadar. 55-72 str.

Horvat, Joža. 2011. „Prozodija i vokalizam govora Svetoga Đurđa“, Hrvatski dijalektološki zbornik 17. Zagreb. 81-107 str.

Ivšić, Stjepan. 2012. *Jezik Hrvata kajkavaca*, HAZU. Zagreb.

Kovačević, Barbara. 2011. *Hrvatski frazemi od glave do pete*, IHJJ. Zagreb.

Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*, Školska knjiga. Zagreb.

Maresić, Jela; Menac-Mihalić, Mira. 2008. *Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima*, IHJJ. Zagreb.

Menac, Antica. 2007. *Hrvatska frazeologija*, Knjigra. Zagreb.

Turk, Marija. 1994. „Naznake o podrijetlu frazema“, Fluminensia. Br. 1-2. 37- 41 str.

Internetski izvori:

1. Hrvatska enciklopedija:

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7453> (pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=2190> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34232> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=23389> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

2. Fokus

<https://www.fsriz.com/resursi/.clanci/41-sto-biblija-govori-o-pravdi-postenju-primjer-iz-sporta.html> (pristupljeno 5. kolovoza 2019.)

3. Leksikon

<http://leksikon.thinking-garment.com/oslobodiboze-boze-oslobodi> (pristupljeno 7. kolovoza 2019.)

